

A KÖLTŐKRŐL ÉS A KÖLTÉSZETRŐL

Nemes Nagy Ágnes emlékére

D A N Y I M A G D O L N A

1.

*Egy angyal jár az éji kertben, s nem alhatom.
A tündöklő holdvilágban, akárha reflektorfényben,
jár-kelet a csillagtalan ég alatt. – Palástja
kékesfehér, palástja-e vagy a két szárnya, s
mint egy platánfalevél, oly tagolt. – Arca helyén
valami fémese, mint egy hatalmas metszett drágakő,
mint egy elmaszatolt fagyott könnycsepp. – Megáll
egy tujafa tetején. Csak áll és áll és nézelődik.
– Rezeg palástja a holdvilágban, palástja-e vagy
a két szárnya. Megtudnám, ha elszállna. – Rezeg
a tujafa lombja is. Ragyog a tujafa lombja is. –
Reszket a fehér jelenés. *Nem is tudom, hogy látom-e.**

2.

*Egyszeri arcod torzítom minden idézettel.
Egyszeri arcod idézi minden szavam.*

3.

*Kép, kép, újra kép, forma meg inda! – Akit
sohasem hagytak cserben a szavak, s akit mindig
kísértett a tiszta ismeret s a rettenet a
pusztaság látványától, csak az mondhatta ezt. –*

Diadalmasan és gyötörtten, felzaklatva minden szótól; döbbsenten a mindennapi ráismeréstől a szavak külön világot jelentő kétes hatalmára. – Minden csak hasonlat. Mondta Goethe. Nincs megnevezés. – Minden *kínt*, minden gyötrelmet *hasonlatokban örli elménk*. Mondtad Te. S mégis *minden* lenni akar. S *minden* van. Külön-külön és együtt. – Egymást érintve indás rendszerek szikráznak fel a hasonlatok elemei közt, s lenni akar *minden* fogalom. A fogalom-embriók. Minden megnevezett. Minden jelölt. – Miközben ülünk a kerti lugasban, vagy íróasztalunk előtt. Mert ez még *van*, ennyi még megadatott. – Bölcs fejedelmekké lenni, részegen se akarunk már. – Inkább szégyenpírban égünk, mint Pilinszky, mint Celan, hogy tudassuk a világgal, van mégis ember, aki *mindenért* lakolni kész. S ha majd kérdezik, tanúskodni fog. Mert volt minden korban költő, aki vállalta a *botrányt*, s tiltakozott, és kegyelemért esdekelt. – És forradalmárok sem akarunk már lenni, ám Petőfit mégsem feledjük soha! – „*Akasszátok föl a királyokat!*” – mondjuk álmodozva, tűnődve, s közben nem is a királyokra, hanem Rá gondolunk. – Mert hát tudjuk azt is, nincs is, aki felakassza őket; s akik megtették, ó, a franciák!, bizony-bizony, a szent eszmék a sárba taposódtak Párizsban is! – Batsányi tudta ezt? – Mert hát a hatalom az hatalom. S Te nem is tudod: *Vigyázó szemünk* most épp azért *vetjük Párizsra*, mert most épp atomrobbantani jött kedvük a korallszigetek mélyében, s a halak halála fájhat-e kevésbé nekünk? – Felelni ezért is nekünk kell majd. Nos, majd felelünk. – „Ez van, Uram” – mondjuk. „Együtt szenvedünk.” „Tehetünk-e többet?” „Ez egy ilyen világ, Uram” – mondjuk. „Ám volt mégis, Uram, amikor csak a bombák segíthettek. A veszett férgekkel másként nem lehetett.” – Megölt gyerekeket láttam tegnap is, s zokogó, tébolyult anyákat. – *Minek folytassam?* Majd felelünk. – „*Bilo je to na nekoj zemlji seljaka . . .*” – Tud itt még

emlékezni valaki? – De miért mindig mi írjuk a *leltárt*? Mert akarjuk? Még *tarkólövés* előtt is, többnyelvű „képeslapokon”? – Mikor vannak szavak, Uram, amiket mi le sem íránk már. Például: *Eszme*. S én, itt a Balkánon, azt se: *társadalom*. – „*Aki engem tényleg akar szeretni, / értse meg: nem szeretek beszélgetni . . .*” Írta, Tandori, s válasz ez is, s nem is akármilyen! Szpéróék tudják ezt igazán, az ő verébtársai, s meg is magyarázzák majd, ha kell, odafent . . . – És mégse vádold mindezért Istent! – Ez az ember. Jobb, ha felfogjuk, hisz láttuk épp elégszer, hogyan lettek az *üldözöttekből üldözők*. – „Auschwitz nem volt egy szeretet-nevelde” – mondta nekem a bécsi zsidó-közösség vezetője, s ez azt jelentette, a zsidóknak joguk volt ölni. Ölt ő is; „na, ugye, ők a muszlimokat”. – „Köszönöm a kávét, uram.” Álltam fel. „Sajnos, mi nem beszélgethetünk. Nagyon sajnálom, uram, de akkor sem, ha Ön zsidó. S ha az Édesanyja halt volna meg a gázkamrában, akkor sem.” „Es tut mir sehr leid, mein Herr!” „De azért ne felejtse, ez a »probléma« Önök és a »muszlimok« között már több ezer éves. Nem unják még? Amerika már unja. Sérti az érdekeit.” – S, *Istennek hála*, a balkáni elmebaj is! S én, halld, reménykedek. Nem fogok többé megölt gyerekeket látni, s zokogó anyákat! – Az *egész*, persze, valószínűleg nem sokat változik. – Svájc sem tökéletes, viszont mi *itt*, svájciak se leszünk, valószínűleg soha! – S most mondjam azt, kár, hogy nem veszélyeztetjük jobban a fejlett Európát, lehet, ránk kényszeríthetnék a „demokráciát”. S a fél-embereket, hogy inkább dolgozzanak, gyűlölködés helyett, s ne mindig dominálni akarjanak. – De komolyra fordítva a szót, én eldöntöttem, ha engem kérdeznek majd, én nem az áldozatokról fogok beszélni. Én azt mondom majd: „Mindig volt ember, aki ember maradt. Bizonyítani tudom. S még az is lehet, ők vannak többen: Ezt Te dönts el, Uram. *Ezt* a leltárt csak Te tudod elkészíteni. De ítélj majd szigorúan. Légy könyörtelen. Félmunkát ne végezz. Ezt ismerjük már.” „Ám, akik kihullnak majd a rostán, ne kínozd őket. Pokollal, ezzel-azzal. Egyszerűen

semmisüljenek meg. Ne legyenek. A Fekete lyukban se!”
 „Így lehetsz azzá, akinek szeretnénk, szeretünk volna.”
 „Azért, persze, kegyelmezz is! *Fiad*, Jézus, majd segít!”

4.

Folyosórendszerek nyílnak befelé, hol *fulladó lélegzetvétellel* járunk, bolyongunk, sétálunk, megállunk. – Várva valamire, s félve is, természetesen; keressük a régi költők lépteit. Mind, kik előttünk jártak *itt*, s nem szenvedtek ők sem kevesebbet. – S *mi* azért mindig megvagyunk valahogy. *Köszönjük*, jól. Amíg ülhetünk a kerti lugasban, vagy íróasztalunk előtt. – S *én* majd számon kérni se fogom, miért nem volt több a jószág, a törődés, a gondviselés? Valóban, miért kellett *ennyire* magára hagyni a Földet? Az emberre bízni egészen. A gyilkosok kezére adni? Hisz nem csak nekünk, a Földnek is fáj e haramia-lét. – *Mi* haláltusánkban sem tagadjuk meg: Volt értelme szavainknak. Mert tudjuk, aki megtette, a drága Rilke, ő sem tehette meg. Nélküle nem is létezhetnénk. Miként Hölderlin nélkül sem, aki meg úgy döntött, élete delén, ezután már csak hallgatni fog, mert látomásait nem érdemli meg a világ! – Mi lenne velünk nélküle? – S nagyon sajnáljuk, ha van, aki nem ismeri verseit. – Jártam toronyszobájában, állítom, egy szelíd remete élt ott, ki talán még boldog is volt! mert a kilátás az ablakából, az csodálatos! s örökre az övé! – S ha roppant indulattal továbblökjük magunkat, megiramodva, már-már könnyedén, a jambusok táncos lábain, messzi be, a homályló sötétbe, a világló ismeretlenbe; majd úgy döntünk, itt megpihenünk, akár egy káprázó tisztáson a párjukat hívó szarvasok, s megéljük a percnyi nyugalmat, *kéktűjét* az égnek, s kedvet érzünk térdet-fejet hajtani *az ismeretlen nagy Úr* előtt, *aki a túlvilági kékből minden este bálát* rendez majd nekünk, s addig is, leborulnánk egy márványkő lépcsőre, mint a koldusok, hogy érezzük a *carrarai* márvány tiszta hűvösét, s kívánjuk forró vággyal, égesse testünk az izzó, mediterrán napfény,

égyünk egészen el, nyomtalanul! – S a sós vizű tengert mégis hazavinni szeretnénk. – Haza? Hova? – És átölelem kertünkben egy fa derekát, ágaihoz, leveleihez bújtatom arcom, mert megíródott, valahol mindig megíródik, Ágnes, egy vers, mióta ember él a Földön, kirajzolódik egy fényes részlet a *nehezen mondhatóból*. – Az egészre látó, a részletek büvkörében élő *elme* dichotómiáját valaki mindig elhárította még, s ha *nem is találunk szavakat magunkra, mégsem görbiül meg a világ arany tengelye*. – – – – –

Palics, 1995. október